

LA FERIDA D'HIPERCOR BARCELONA 1987

LA FERIDA D'HIPERCOR BARCELONA 1987

EL 19 DE JUNY DE 1987, QUAN PASSAVEN
VUIT MINUTS DE LES QUATRE DE LA TARDA,
UN COTXE BOMBA VA EXPLOTAR A LA
PRIMERA PLANTA DEL PÀRQUING DELS
MAGATZEMS HIPERCOR DE SANT ANDREU.

21 PERSONES VAN PERDRE LA VIDA I 46 MÉS
VAN RESULTAR FERIDES EN EL QUE VA SER
L'ATEMPTAT MÉS MORTÍFER D'ETA.

JA FA 30 ANYS D'AQUELLA ACCIÓ TERRORISTA
INDISCRIMINADA QUE VA FERIR BARCELONA.

CRONOLOGIA

Gener-juny 1987

(16 DE GENER) - Desarticulació del comando Madrid d'ETA.

© EFE

(22 DE GENER) - L'Argentina aprova la Llei de punt final, que tanca els processos penals contra els responsables de la repressió política.

(12 DE MARÇ) - Protestes per la desindustrialització a Cantàbria. Els treballadors d'Aceros y Forjas de Reinosa es manifesten en contra de 500 acomiadaments. Les càrregues contra els manifestants produeixen la mort d'una persona i en fereixen centenars.

Manuel Bustamante
© El Diario Montañés

(20 DE MARÇ) - Els Estats Units aproven l'ús de la Zidovudina per tractar els malalts de VIH. És el primer fàrmac que evita una mort segura per VIH.

© Attitudinal Healing International

(23 DE MARÇ) - Antonio Hernández Mancha (AP) perd la moció de censura que presenta contra el president del Govern espanyol Felipe González (PSOE).

(27 DE MARÇ) - Atemptat d'ETA amb cotxe bomba al port de Barcelona. Hi mor el guàrdia civil Antonio González Herrera.

© AFB

(2 D'ABRIL) - Atemptat d'ETA amb cotxe bomba a la confluència del carrer Biscaia amb l'avinguda Meridiana de Barcelona. Hi mor Juan Fructuoso Gómez. És la primera víctima mortal civil de l'organització terrorista a Catalunya.

© AFB

(9 D'ABRIL) - Atemptat d'ETA amb cotxe bomba a l'edifici Financia, entre els carrers Pau Claris i Mallorca. No hi ha víctimes.

© AFB

(10 DE JUNY) - Eleccions municipals i europees. Pasqual Maragall guanya les municipals a Barcelona. En les europees, Herri Batasuna obté 39.692 vots a Catalunya, dels quals 13.631 a Barcelona.

© EFE

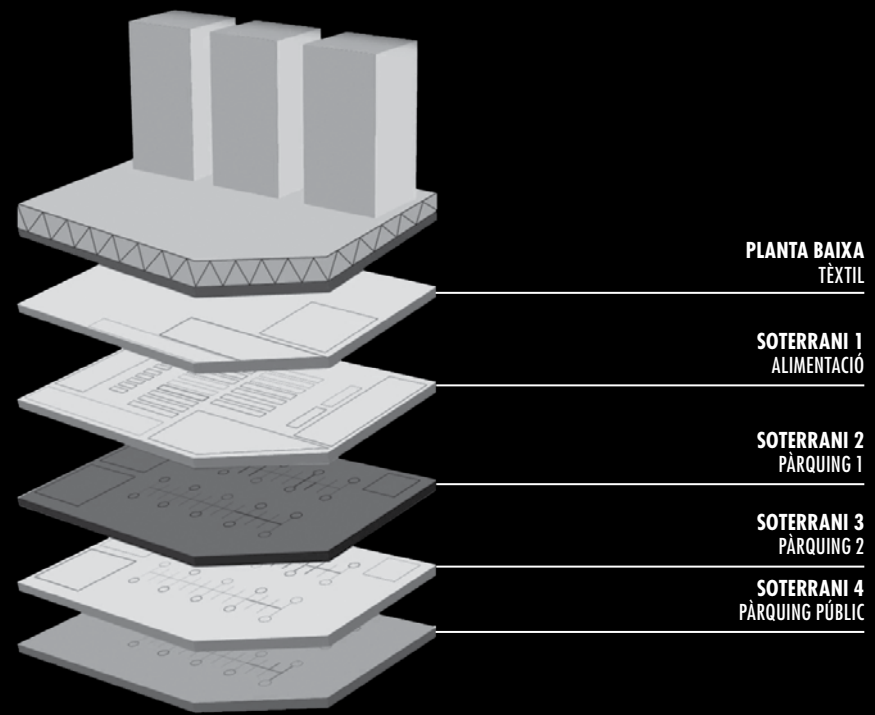
(11 DE JUNY) - Margaret Thatcher guanya per tercera i darrera vegada les eleccions generals al Regne Unit.

(12 DE JUNY) - Atemptat d'ETA contra la refineria d'Enpetrol ubicada al Morell (Tarragona). Prop de 20.000 tarragonins abandonen la ciutat després d'explotar un artefacte amb 54 quilos d'amonal que no va produir víctimes.

(12 DE JUNY) - Ronald Reagan, president dels Estats Units, demana, davant de la porta de Brandenburg de Berlín, a Mikhaïl Gorbatxov, líder soviètic, que enderroqui el mur.

L'HIPERCOR A L'AVINGUDA MERIDIANA, 350-358 DE BARCELONA

© Manuel Álvarez Raigada

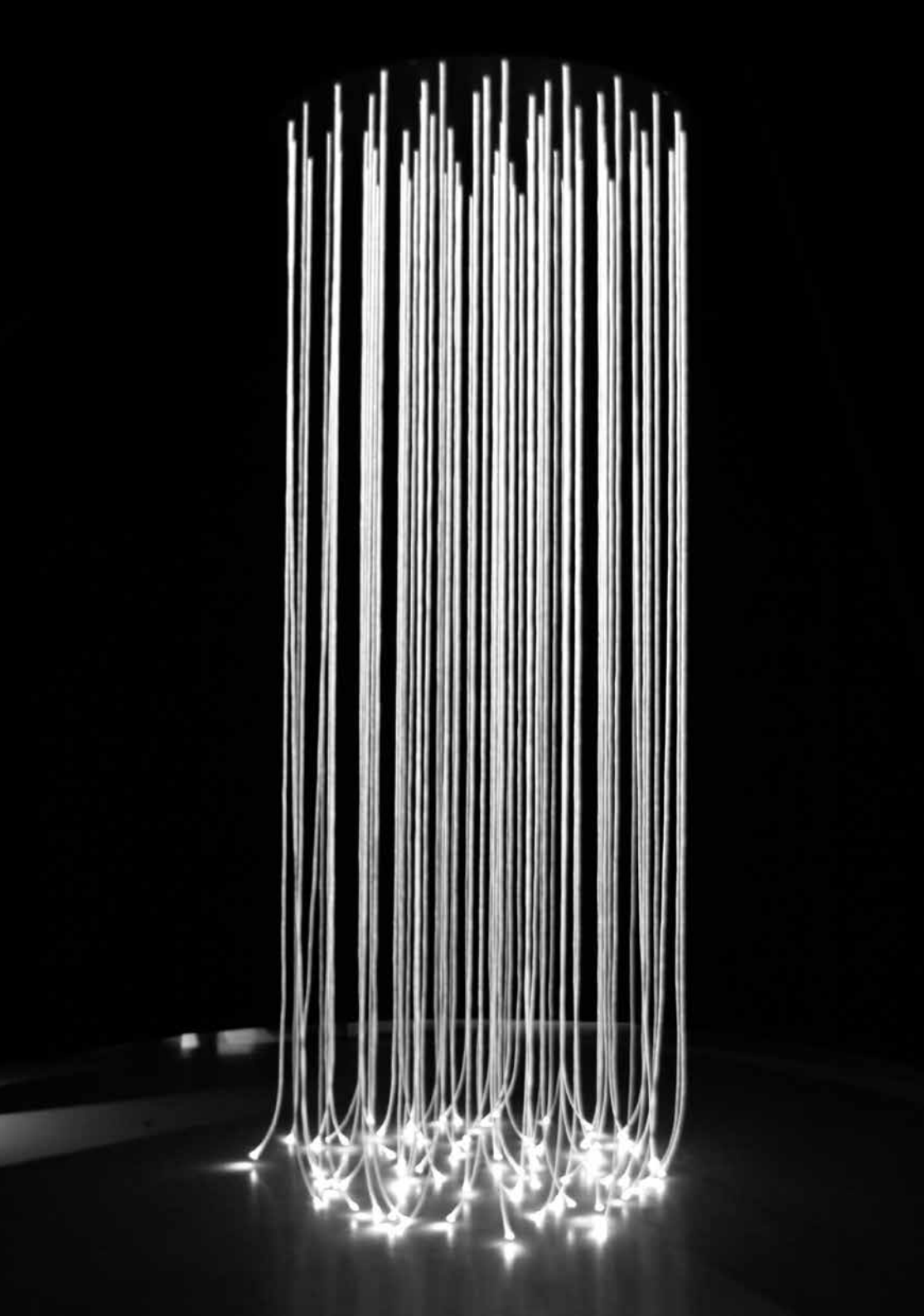
© Manuel Álvarez Raigada

EXPLOSIÓ I EVACUACIÓ

16:08

21 PERSONES VAN PERDRE LA VIDA I 46 MÉS VAN RESULTAR FERIDES EN L'ATEMPTAT

VICTIMES MORTALS

Milagros Amez Franco
Sonia Cabrerizo Mármol
Susana Cabrerizo Mármol
Felipe Caparrós Ubierna
Teresa Daza Cecilia
María Paz Diéguez Fernández
María Emilia Eyre Diéguez
Mercedes Manzanares Servitja
María del Carmen Mármol Cubillo
Matilde Martínez Domínguez
Rafael Morales Ocaña
Mercedes Moreno Moreno
Consuelo Ortega Pérez
Luisa Ramírez Calanda
Luis Enrique Saltó Viñuales
Bárbara Serret Cervantes
Rosa Valdellou Mestre
José Valero Sánchez
Javier Valls Bauza
Jordi Vicente Manzanares
Silvia Vicente Manzanares

FERITS

Concepción Aguilar Juvé
José Manuel Alfonso García
Ramón Aragonés Puig
Encarnación Arpall Carbonell
Ana Barroso Luque
Gabriel Bassolt Baiget
M^o del Carmen Candalijas Cavanillas
Agustina Cavanillas Suárez
M^o de los Dolores Closas Viladrich
Jordi Comas Cánoves

José Francisco Domínguez Rodríguez
Asunción Espinosa Martínez
Alberto Farrús Ramell
M^o Luisa Fernández Neira
Agustina Fita Corominas
Martín Franco Vallestín
Carmen Frías Díaz
M^o Hortensia Gago López
Rodrigo Galicia Álvarez
Carmen Gancedo Fernández
Susana González Sánchez
M^o del Rosario Grao Moscoso
Alberto Izquierdo Cortés
Jaime Juan Suriol
Jessica López Rodríguez
Juan Manuel López Tello
Roberto Manrique Ripoll
Rosario Mila Gallart
Elena Navarro Cabrera
Beatriz Omandam Balacy
Gloria Ortega Pérez
Montserrat Ortega Silva
Javier Palmero Colinas
Marta Planas Cuadrat
Luis Antonio Risueño Mateo
Pilar Rodríguez Catoria
Óscar Romero Viejo
Manuela de la Rosa Rodríguez
M^o de las Mercedes Silva García
M^o Adelina Somoza Rodríguez
Julia Tapia Aguilera
Jaime Tobeñas Perosanz
Juan Utrilla Molina
José Vargas Rincón
Josefa Viejo Báñez
M^o del Carmen Villaronga Porto

LES RESPOSTES

EL RESSÒ

Barcelona va sortir al carrer. El primer atemptat massiu d'ETA colpejà el cor de la societat. Prop de 70.000 persones es manifestaren a Sant Andreu el diumenge 21 de juny de 1987. Entre 300.000 i 500.000 persones van sortir al carrer a Barcelona el dilluns 22 de juny. A moltes empreses es van fer aturades de cinc minuts.

A les manifestacions es van preferir crits a favor de la pena de mort, fet que va generar una gran polèmica: les principals associacions cíviques, socials i polítiques van expressar el seu rebuig a la proposta. Uns dies després, la catedral va acollir el multitudinari funeral institucional per les 21 víctimes mortals.

EL REBUIG

El món *abertzale* va criticar per primera vegada les accions d'ETA, que en un primer moment es va veure abocada a haver de titllar de "greu error" l'atemptat. Per la seva banda, Foment del Treball, la patronal, va fer un comunicat, inserit publicitàriament als diaris, en què proposava la utilització de mètodes expeditius per acabar amb els terroristes.

La premsa escrita, a través d'editorials, articles d'opinió i acudits, va expressar la seva estupefacció davant dels fets ocorreguts així com el seu rebuig a la no condemna d'HB i, alhora, al comunicat de Foment i a la petició de penes de mort.

© Guillermina Puig

LES REACCIONS

El 30 de setembre de 1987, Santiago Arróspide Sarasola, àlies Santi Potros, cap dels comandos d'ETA i considerat l'home que donà llum verda a l'atemptat d'Hiperco, va ser detingut per la gendarmeria francesa. En l'àmbit internacional, ETA va anar perdent la pàtina de simpatia que havia guanyat durant el franquisme, i la col·laboració entre les policies de França i Espanya es va reforçar.

L'atemptat va sacsejar el panorama polític. El 5 de novembre de 1987, la pràctica totalitat de l'arc parlamentari va subscriure l'acord de Madrid sobre terrorisme. Poc després, el 12 de gener de 1988, se signava el pacte d'Ajuria Enea al País Basc. Ambdós acords instaven el Govern basc a liderar el procés de desaparició de la violència, expressaven el rebuig a la legislació antiterrorista, destacaven la importància de l'acció policial en la lluita contra ETA i subratllaven el valor de les vies democràtiques enfront del terrorisme.

El món proper a ETA també es va veure afectat per l'atemptat. Herri Batasuna va ser l'excepció a la unanimitat suscitada pels pactes esmentats. Les crítiques públiques a la massacre d'Hiperco van provocar dissensions i expulsions dins d'HB i relleus en la direcció de la premsa diària *abertzale*.

© EFE

Barcelona desarma a ETA

CIENTOS de miles de personas ocuparon ayer el centro de Barcelona para expresar pública y pacíficamente su repulsa contra la violencia y la barbarie terrorista de ETA, que el pasado viernes sembró la muerte y el dolor en la ciudad. La conmoción e indignación por el brutal atentado de Hipercor se tradujo ayer en una respuesta multitudinaria,

serena y solidaria de toda la ciudadanía, convocada por todas las instituciones, fuerzas políticas, sindicatos y organizaciones cívicas. La enérgica respuesta de Barcelona en favor de la convivencia pacífica y contra el terrorismo debe servir de estímulo y ejemplo para toda España y para el País Vasco en particular: ETA será desarmada definitivamente con el

ejercicio pleno y activo de las armas de la razón y de la democracia. La manifestación pacífica de ayer, de la que se recoge este impresionante testimonio gráfico, es la respuesta más contundente a las sinrazones del terrorismo de la organización ETA.

PAGINAS 3, 4, 23, 24, 25 y 27

Manifestación de la fachada final de Barcelona, después del paro de cinco minutos en silencio para condenar el atentado del viernes.

Hipercor sirga que la policía hubiera solicitado la evacuación

Barcelona vive su mayor manifestación desde la que pidió el regreso de Tarradellas

Una columna de miles de personas — casi 500.000 — se reunió ayer en el centro de Barcelona para condenar el atentado del viernes pasado. La manifestación, organizada por el Ayuntamiento de Barcelona, comenzó a las 11 de la mañana y se prolongó hasta las 17 horas. En ella se incluyó un momento de silencio de cinco minutos en recuerdo de las víctimas del atentado. La manifestación se convocó a través de los medios de comunicación y de las redes de voluntarios. La policía no solicitó la evacuación de la zona. El gobernador de Barcelona, Ferrán Candela, ha señalado que la manifestación muestra su madurez y honestidad. El ministro de Estado señala que sigue manteniéndose el diálogo con ETA. El atentado de Hipercor se produjo el día 17 de junio.

Guerra reconoce que la política económica colaboró en el retroceso del PSOE

El ministro de Economía, Carlos Martínez Vázquez, reconoció ayer que la política económica colaboró en el retroceso del PSOE. Martínez Vázquez afirmó que el gobierno no se dio cuenta de que la política económica estaba afectando a la imagen del partido. Él mismo reconoció que el gobierno había cometido errores en la gestión económica. Martínez Vázquez dijo que el gobierno se comprometió a mejorar la situación económica y a recuperar la confianza de los ciudadanos.

NOY, EN EL PAÍS

Fred Astaire, bailarín y actor, fallece en Los Ángeles a los 88 años. El actor falleció tras una larga enfermedad. Astaire fue uno de los bailarines más famosos de la historia del cine. Su muerte es considerada una gran pérdida para el mundo del espectáculo.

La protesta popular fuerza al presidente sucrocano a negociar

El presidente de Chile, Aylwin, se ve obligado a negociar con los sindicatos debido a la fuerte protesta popular. Los sindicatos exigen mejores condiciones laborales y salariales. Aylwin ha intentado negociar, pero los sindicatos se muestran inflexibles. La protesta ha afectado a la economía del país.

Assassinat en massa

Un atentado en masa ocurrió en un lugar público, causando numerosas víctimas. Los investigadores están trabajando para identificar a los responsables del atentado. El atentado ha generado un clima de temor y desconfianza.

Los creponsos hechos con bosses d'escombraries han sorgit arreu

El pavimento de Canaletes se ha convertido en un gran manifiesto. Los ciudadanos han utilizado el pavimento para escribir mensajes de protesta y solidaridad. El acto se realizó en la Rambla de Canaletes.

Sense perdre la calma, la ciutat ha condemnat unànimement l'acte. La ciudad ha condenado unánimemente el acto de violencia. El acto ha sido considerado un acto de barbarie y se ha expresado el rechazo de toda la ciudadanía.

Centenars de barcelonins van firmar el paviment de la rambla de Canaletes per condemnar l'atemptat. Centenars de barcelonins van firmar el paviment de la rambla de Canaletes per condemnar l'atemptat. El acto ha sido un éxito y ha demostrado el compromiso de los ciudadanos.

Els barcelonins fan servir la Rambla per escriure a terra el seu condol

BARCELONA — Centenars de barcelonins van servir la Rambla de Canaletes per escriure a terra el seu condol. Els barcelonins també van posar en marxa la seva imaginació per buscar crepons negres. A falta d'un drap negre adquat, en alguns balcons es van veure bosses d'escombraries que feien el mateix efecte que un crepsó de roba. Quan les pedres de la gestió es van acabar, els barcelonins van recollir les bosses d'escombraries eren prou al·legòric.

Per altra banda, la ciutat va continuar el seu ritme normal de vida i les botigues i els magatzems es van tornar a omplir de gent que més o menys contentament s'acostava a entrar. Entre els firmants del manifest de la rambla de Canaletes, hi havia molts ciutadans que havien sigut a terra. A

viure en pau. I ja es prepara per als actes unitaris que se celebraran avui i demà i que probablement tornaran a ser de civisme de què es capaç el poble de Barcelona.

Per la seva banda els directores dels cinc diaris que s'editen a Barcelona van decidir ahir publicar un esqui amb blanc sobre el qual s'ha imprès un lema contra el terrorisme i a favor de la llibertat. El col·legi de periodistes de Catalunya ha convocat els seus col·legats a assistir a la manifestació que es farà avui a les dotze del migdia en el barri de Sant Andreu.

Els metges condemnaran l'atemptat

Els metges de la Federació de Facultat dels Hospitals de l'ICS (Institut Català de la Salut) han fet arribar als mitjans de comunicació la seva condemna per l'atemptat i han comunicat la seva decisió de suspendre la vaga «en tots aquells centres i serveis on

Suspès el concert d'Alfredo Kraus

D'altra banda, l'Ajuntament de Barcelona va decidir suspendre ahir el concert d'Alfredo Kraus, que el cantant haurà d'ofertir avui dimarts, en senyal de dol per l'atemptat barceloní. El tenor tenia previst actuar davant les fonts de Montjuïc.

LES SENTÈNCIES

La descripció dels fets efectuada per les sentències és, a hores d'ara, la font de referència més documentada i contrastada a l'hora de relatar els esdeveniments d'aquell dia tràgic.

COM ERA LA BOMBA?

«[...] emplearon [...] unos treinta kilogramos de explosivo "amonal", [...] compuesto al que añadieron unos cien litros de gasolina y una cantidad no determinada de escamas de jabón y de pegamento adhesivo [...]»

Sentència de l'Audiència Nacional núm. 32/2003

© Cristóbal Castro

© Albert Bertrán / El Periódico de Catalunya

ELS TRES AVISOS

«[...] hacia las tres de la tarde, uno de los miembros del grupo realizó desde cabinas telefónicas públicas tres llamadas, comunicando en nombre de ETA que tendría lugar una explosión en el establecimiento [...]»

Sentència de l'Audiència Nacional núm. 32/2003

© Guillermina Puig

NO ES VA DESALLOTJAR

«[...] No es que digamos que la policía no hizo correctamente lo que tenía que hacer, es que, sencillamente, no hizo nada, y ello plegándose a intereses comerciales muy defendibles, cierto, pero no a cualquier precio de vidas humanas. [...]»

Sentència de l'Audiència Nacional núm. 10/1994

FOSCOR MORTAL

«[...] Varias personas resultaron atrozmente quemadas y mutiladas, sin posibilidad alguna de escapar ante la oscuridad producida por el humo negro y con los materiales incendiarios adheridos a su cuerpo [...]»

Sentència de l'Audiència Nacional núm. 49/1989

LES CONDEMNES

Sentència de l'Audiència Nacional núm. 49/1989
Sentència de l'Audiència Nacional núm. 32/2003

Que debemos de **CONDENAR** y **CONDENAMOS** a los procesados, Josefa-Mercedes ERNAGA ESNOZ y Domingo TROITIÑO ARRANZ, como autores responsables de veintiún delitos de asesinato, cualificados por el empleo de explosivos y con la concurrencia de la circunstancia agravante de premeditación, a las penas de **TREINTA AÑOS DE RECLUSIÓN MAYOR**, a cada uno de ellos, por cada uno de los delitos.

Sentència de l'Audiència Nacional núm. 49/1989

Como autores responsables de diecisiete delitos de lesiones, con deformidad, pérdida de miembro no principal ó necesidad de asistencia facultativa, durante más de noventa días, con la concurrencia de la circunstancia agravante de premeditación, a la pena de **CINCO AÑOS DE PRISIÓN MENOR**, a cada uno de ellos, por cada uno de los delitos.

Sentència de l'Audiència Nacional núm. 49/1989

Que debemos condenar y condenamos a los procesados Santiago ARRÓSPIDE SARASOLA y Rafael CARIDE SIMÓN [...] como autores responsables de veintiún delitos de asesinato, cualificados por el empleo de explosivos, antes definidos, a las penas de **TREINTA AÑOS DE RECLUSIÓN MAYOR** a cada uno de aquellos por cada uno de los delitos.

Sentència de l'Audiència Nacional núm. 32/2003

Como autores responsables de siete delitos de lesiones, que necesitaron asistencia facultativa, por más de treinta días, existencia de la circunstancia agravante de premeditación, a la pena de **CUATRO AÑOS y SEIS MESES DE PRISIÓN MENOR**, a cada uno de ellos.

Sentència de l'Audiència Nacional núm. 49/1989

LA BUROCRÀCIA I EL DOLOR

Els ferits es van anar trobant entre ells sense que les administracions els facilitessin el contacte. Els més greus es van veure per primera vegada en una sala d'espera, quan se'ls havia de fer el reconeixement forense per avaluar-ne les lesions, 174 dies després de l'atemptat. No es coneixien, ni sabien que tots eren víctimes de la mateixa acció terrorista. No va ser fins a 1989, després de la primera sentència d'Hipercore, que van començar a coordinar-se. Els poders públics, a més de no facilitar la tasca d'organització de les víctimes, van ser gasius a l'hora de reconèixer els seus drets i no van mostrar interès pel seguiment dels afectats.

Només tretze víctimes i/o familiars van cobrar la indemnització a què donava dret la responsabilitat civil subsidiària de l'Administració per conducta omissible –reconeguda per sentència– perquè no es va produir el desallotjament policial d'Hipercore. Els tribunals van rebutjar el dret a aquesta indemnització per a trenta-tres víctimes més.

Setze anys després de l'atemptat, en la celebració de la segona vista contra els etarres del comando Barcelona, algunes víctimes van afirmar no haver tingut mai cap contacte amb les autoritats en què s'interessessin pel seu estat de salut. Precisament, aquell mateix any 2003 es va crear l'Associació Catalana de Víctimes d'Organitzacions Terroristes (ACVOT), que ha tractat d'ajudar els afectats a superar la cursa d'obstacles.

Al dolor físic i psíquic que genera ser víctima o familiar de víctima, en el cas d'Hipercore, s'hi han sumat l'oblit i les traves dels poders, amb multitud de recursos als tribunals i de negatives a reconèixer drets a pensions per part de l'Institut Nacional de la Seguretat Social.

EPÍLEG

Les víctimes dels atemptats terroristes indiscriminats han tingut un reconeixement escàs per part de les administracions. Més enllà de les manifestacions de repulsa puntuals, no hi ha hagut un procés de construcció de la memòria pública pensant en les víctimes. Els actes de reivindicació o commemoració, generalment, han estat protagonitzats per representants polítics que s'han limitat a reiterar el discurs conjuntural sobre el terrorisme.

En el cas d'Hipercor, fins al 16 de juny de 2017, amb motiu del trentè aniversari de l'atemptat, no es va col·locar una placa per recordar les víctimes davant dels grans magatzems, a l'avinguda Meridiana. Un dia després, el dissabte 17 de juny, els familiars dels qui van morir a Hipercor van protagonitzar un acte davant del monument a les víctimes del terrorisme de Barcelona.

Per primera vegada sense discursos polítics com a protagonistes, l'homenatge, en forma d'emotiva *performance*, va ser un reconeixement del dolorós i solitari recorregut que han hagut de fer, de reivindicació de la dignitat i la memòria, davant del silenci aclaparador dels poders públics.

© Marc Lozano

© Marc Lozano

© Marc Lozano

LA FERIDA D'HIPERCOR. Barcelona 1987

EXPOSICIÓ

MUHBA a FABRA I COATS

Espai Zero, C/ Sant Adrià 20

Desembre de 2017 a març de 2018

Proposta

Programes de Memòria,
Ajuntament de Barcelona

Ideació

Ricard Vinyes Ribas

Coordinació institucional

Carles Vicente Guitart

Comissariat

Francesc Valls Lacambra

Organització

MUHBA - Museu d'Història de Barcelona,
Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona

Direcció del projecte

Carmen Cazalla Ocaña

Joan Roca i Albert

Coordinació del projecte

Aina Mercader

Documentació

Francesc Valls Lacambra

Documentació gràfica

Marta Delclòs i Raventós

Documentació, producció i postproducció audiovisual

Newdivision.es

Revisió lingüística i traduccions

Addenda

Arquitectura i disseny gràfic

MiM - Marta Galí i Marta Oristrell

Producció, muntatge i il·luminació

Croquis. Disseny, muntatges i realitzacions

Serveis audiovisuals

BAF

Responsable de producció Espai Zero

Miriam Soms

Arxius i institucions col·laboradores

Alamy Stock Photo; Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona; Archivo Nacional de la Memoria (Argentina); Àrea Metropolitana de Barcelona - Direcció de Serveis d'Urbanisme; Arxiu EFE; Arxiu Fotogràfic de Barcelona; Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu; Arxiu Nacional de Catalunya; Arxiu

Robert Manrique; Arxiu TV3; Arxiu de Televisions Locals de Districte de Barcelona; Attitudinal Healing International; Euroforo Arasa/De Miquel advocats; CEDOC- Universitat Autònoma de Barcelona; El Diario Montañés; El País; El Periódico; El Punt Avui; Fototeca Agra; Fundació Koldo Mitxelena; La Vanguardia; Lazkaoko Beneditarren Fundazioa; Liburutegi Nagusia/Biblioteca Central - Donostia.

Imatges ©

Manuel Álvarez Raigada; Albert Bertrán; Manuel Bustamante; Cristóbal Castro; Jesús Císcar; Colita; Pepe Encinas; Fresca Films; Sally and Richard Greenhill; Ken Hawkins; Peter Jordan; Guillermo Loiacono; Marc Lozano; Kim Manresa; Crónica Gráfica Pérez de Rozas; Guillermina Puig.

Agraïments

Esther Angrill, Miren Barandarian, Jéssica López, Robert Manrique, Núria Manzaneres, Maria Mena, Jordi Morales, Júlia R. Aymar, Maria Raya, Milagros Rodríguez, Alicia Torres, Xavier Valls, Enric Vicente.

Programació

Aina Mercader

Visites d'autor

Francesc Valls Lacambra

Informació i atenció a sala

Serveis Educatius Ciut'art

Comunicació

Àngels Bertran

Suport a la gestió

Sergi Benajas

Eulàlia Cartró

Equip MUHBA

Daniel Alcubierre, Julia Beltrán, Sergi Benajas, Àngels Bertran, Mònica Blasco, Josep Bracons, Jaume Capsada, Eulàlia Cartró, Carmen Cazalla, Lídia Font, Carlos Fumanal, Marta Iglesias, Jaime Irigoyen, Anna Lázaro, Teresa Macià, Sònia Martínez, Carles Mela, Núria Miró, Mònica Mosteirín, Elena Pérez, Carla Puerto, Andreu Puig, Ramon Pujades, Emili Revilla, Elena Rivali, Joan Roca, Aurora de la Rosa, José Manuel Sánchez, Teresa Soldino, Edgar Straehle, Montserrat Valero, Senén Vallès i Dolors Xufré.

LLIBRET DE SALA

Consell d'Edicions i Publicacions de l'Ajuntament de Barcelona

Gerardo Pisarello Prados, Josep M. Montaner Martorell, Laura Pérez Castallo, Jordi Campillo Gámez, Marc Andreu Acebal, Águeda Bañón Pérez, José Pérez Freijo, Pilar Roca Viola, Maria Truñó i Salvadó, Bertran Cazorla Rodríguez, Anna Giralb Brunet.

Col·lecció MUHBA Llibrets de Sala

Direcció de la col·lecció: Joan Roca i Albert
Edició: Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura, MUHBA - Museu d'Història de Barcelona

La ferida d'Hipercor. Barcelona 1987

Text: Francesc Valls Lacambra

Coordinació editorial: Carmen Cazalla Ocaña, Aina Mercader, Joan Roca i Albert

Revisió lingüística: Addenda

Disseny i maquetació: Marta Galí i Marta Oristrell

Gestió de drets d'imatges: Carmen Cazalla Ocaña

Impressió: Gràfiques Ortells

Primera edició: desembre 2017

© de l'edició: Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura, Museu d'Història de Barcelona

© dels textos: els seus autors

© de les imatges: els seus autors

Fotografia de coberta: Guillermina Puig (fragment)

S'han fet totes les gestions possibles per identificar els propietaris dels drets de les fotografies. Qualsevol error o omisió s'haurà de notificar per escrit a l'editor i es corregirà en edicions posteriors.

En queda prohibida la reproducció total o parcial sense permís exprés de l'editor, en els termes marcats per la llei.

DL: B 29848-2017

ISBN Ajuntament de Barcelona: 978-84-9156-064-7

www.barcelona.cat/barcelonallibres

www.ajuntament.barcelona.cat/museuhistoria/ca

El MUHBA compta amb el suport del Cercle del Museu:

Patrons benefactors: El Periódico, Ara, Aigües de Barcelona, Abertis, Repsol, Gas Natural Fenosa

Patrons institucionals: Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País, Consell Econòmic i Social de Barcelona, Ateneu Barcelonès, Sport Cultura Barcelona, Associació Consell de Cent, Institut Europeu de la Mediterrània, Fundació Centre Internacional de Música Antiga, Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, Fundació Museu Historicosocial de La Maquinista Terrestre i Marítima i de Macosa, Cambra de Comerç de Barcelona, Fundació Pau Casals, FAVB Associació de Veïns i Veïnes de Barcelona

Associats i amics: iGuzzini, Canon, Grup Julià

MUHBA Llibrets de sala

- 1 Barraques. La ciutat informal
- 2 Barcelona connectada, ciutadans transnacionals
- 3 Barcelona i els Jocs Florals, 1859
- 4 Cerdà i Barcelona. La primera metròpoli, 1853-1897
- 5 Salomó ben Adret de Barcelona, 1235-1310
- 6 Ja tenim 600! La represa sense democràcia
- 7 La revolució de l'aigua a Barcelona
- 8 Murals sota la lupa. Les pintures de la capella de Sant Miquel
- 9 Indianes, 1736-1847. Els orígens de la Barcelona industrial
- 10 Barcelona, vint històries musicals
- 11 L'enginy de postguerra. Microcotxes de Barcelona
- 12 Alimentar la ciutat. El proveïment de Barcelona del segle XIII al segle XX
- 13 Música, Noucentisme, Barcelona
- 14 La bandera de Santa Eulàlia i la seva restauració
- 15 El món del 1714
- 16 Fabra & Coats fa museu
- 17 Monestirs urbans en temps de guerra
- 18 Música, guerra i pau a la Barcelona moderna i contemporània
- 19 La cartografia medieval i Barcelona
- 20 Barcelona a l'antiguitat tardana. El cristianisme, els visigots i la ciutat
- 21 Els jueus a la Barcelona medieval. MUHBA El Call
- 22 Hagadàs Barcelona. L'esplendor jueva del gòtic català
- 23 La casa Gralla. El periple d'un monument
- 24 Primers pagesos BCN. La gran innovació fa 7.500 anys
- 25 Imatges per creure. Catòlics i protestants a Europa i Barcelona, segles XVI-XVIII

